

CORONACRISIS EN KINDEREN EN JONGEREN OP BONAIRE

Rapid Risk Assessment

COLOFON

Auteur:
UNICEF Nederland

Datum:
12 juni 2020

Omslagfoto:
Joanne Blokland

Ontwerp:
Schone Vormen

Dit is een vertaling van de originele Engelstalige versie.

Contact:
UNICEF Nederland
Bezuidenhoutseweg 74
2594 AW Den Haag

info@unicef.nl

INHOUDSOPGAVE

Inleiding	4
1. Fysieke en Emotionele Mishandeling	6
2. Sociale Uitsluiting	9
3. Alternatief Zorg- en Justitiesysteem	11
4. Mentale Gezondheid en Psychosociale Stress	12
5. Onderwijs	13
6. Overig	16

INLEIDING

Met twee bevestigde gevallen werd Bonaire, net als de rest van de wereld, niet gespaard van de directe gevolgen van COVID-19. Met het Openbaar Lichaam Bonaire (hierna: OLB) aan het hoofd van crisismanagement, werden scholen vanaf 16 maart zeven weken gesloten en op 11 mei 2020 weer heropend. Tijdens de sluiting van de scholen werd het reguliere onderwijs van kinderen en het directe contact met de leerkrachten onderbroken. In tegenstelling tot Saba, heeft Bonaire geen strenge lock-down opgelegd, waardoor mobiliteit op het eiland niet geheel was beperkt. De ingevoerde maatregelen en het reisverbod leidde echter wel tot een stilstand in de toeristische sector, waardoor veel reeds kwetsbare gezinnen werden getroffen. Tot de datum van de publicatie van dit rapport is er echter geen indicatie wanneer de reisbeperkingen zouden eindigen. COVID-19 verstoort niet alleen het publieke leven, de gezondheidszorg en de economie, maar bracht ook de veiligheid van kinderen en hun toekomst in gevaar. Hoewel kinderen zelf minder vatbaar lijken voor het virus, hebben de gevolgen van de getroffen maatregelen hen aanzienlijk getroffen. Hoewel de genomen Corona-maatregelen begrijpelijk zijn, blijft het van belang dat er voldoende aandacht wordt besteed aan de gevolgen voor (kwetsbare) kinderen en jongeren en aan de bescherming van hun rechten.

Dit risico beoordelingsrapport is bedoeld om het OLB en partners, waaronder de Nederlandse regering, te helpen bij het identificeren van de noodzakelijke acties die nodig zijn om in te spelen op de risico's en behoeften van de meest kwetsbare kinderen en hun gezinnen naarmate de crisis aanhoudt, terwijl ook preventieve en voorbereidende maatregelen genomen worden in het geval van toekomstige crises. UNICEF Nederland dringt er bij alle betrokken autoriteiten op aan om de rechten en het belang van het kind centraal te stellen bij alle maatregelen die tijdens de Coronacrisis en andere crisissituaties worden genomen.

Methodologie & beperkingen

Dit rapport is voornamelijk gebaseerd op een 'rapid risk assessment' die op 6 mei 2020 werd gehouden met een vertegenwoordiger van de Directie Samenleving & Zorg van het OLB. Er werd een kort overzicht gegeven van de geïdentificeerde en mogelijke risico's waarmee kinderen tijdens de crisis worden geconfronteerd en de (re)acties van het OLB en partnerorganisaties. Er is om follow-up informatie en, waar nodig is verduidelijking gevraagd, en een concept van dit rapport is door personen binnen het OLB beoordeeld. Waar mogelijk en in zeer beperkte mate is informatie ondersteund door bronnen uit het publieke domein. Het beoordelingsrapport is gebaseerd op wat tot nu toe bekend is over de situatie en is daarom onvolledig.

Het framework voor deze snelle risicobeoordeling is grotendeels gebaseerd op risico's en mogelijke reacties die zijn geïdentificeerd in de 'Technical Note: Protection of Children during the Coronavirus Pandemic V1'¹ die is opgesteld door de Alliance for Child Protection in Humanitarian Action. Andere monitoringinstrumenten van UNICEF, gebaseerd op ervaringen in andere crises, zijn ook meegenomen tijdens de ontwikkeling van het framework.

De risicobeoordeling heeft kindbescherming als centrale focus, waaronder ook cross-cutting thema's zoals sociale bescherming, voeding en onderwijs, en in mindere mate gezondheid en WASH (schoon water, sanitaire voorzieningen en hygiëne). Elke thematische paragraaf begint met een korte beschrijving van de situatie onder normale omstandigheden of 'voor de crisis'

¹ Dit document is eind mei aangepast, zie: [Version 2](#)

op basis van de bevindingen uit de Situatianalyse 2019 Kinderen en Jongeren in Caribisch Nederland. De secties gaan verder met een lijst van geïdentificeerde en mogelijke risico's en door het OLB en partners ondernomen acties op deze risico's. Door UNICEF Nederland worden aanbevelingen gedaan met betrekking tot de geïdentificeerde beperkingen van de genomen acties en op basis van de gesuggereerde acties genoemd in bovengenoemde Technical Note, naast andere bronnen. Er wordt ook verwezen naar aanbevelingen die zijn geformuleerd in de Situatianalyse 2019 Kinderen en Jongeren in Caribisch Nederland, die relevant blijken te zijn tijdens de Coronacrisis, omdat de risico's voor kinderen die tijdens het onderzoek reeds als kwetsbaar geïdentificeerd waren in deze periode mogelijk zijn verergerd. Wanneer dit relevant is, worden de aanbevelingen vergezeld met beschikbare technische informatie over het onderwerp.

1. FYSIEKE EN EMOTIONELE MISHANDELING

Het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind, artikelen 19, 34, 39: kinderen hebben recht op bescherming tegen alle vormen van geweld, mishandeling, misbruik en verwaarlozing. Ook tijdens crises.

De situatie voor de crisis

Huiselijk geweld en andere vormen van misbruik vormen een grote bedreiging voor vrouwen en kinderen in Caribisch Nederland. Dit probleem werd gesignaleerd in de Situatiesanalyses van 2013 en van 2019 evenals in andere onderzoeken die binnen en na die tijd werden uitgevoerd. Vanwege het taboe rond dit onderwerp zijn mensen niet altijd geneigd om zich bij de bevoegde autoriteiten te melden.²

Geïdentificeerde en mogelijke risico's voor kinderen tijdens de crisis

- Kinderen hebben mogelijk *mishandeling* ervaren tijdens de sluiting van de scholen. Er was sprake van een lichte lockdown, waardoor kinderen nog steeds naar buiten konden gaan en op straat konden spelen. Veel ouders moesten echter blijven werken terwijl hun kinderen niet op school zaten. Daarom zijn sommige kinderen mogelijk alleen thuis gelaten zonder toezicht van volwassenen. Ook verloren sommige ouders van potentiële risico families hun inkomen, wat mogelijk heeft geleid tot extra spanning, agressie, alcohol-of drugsgebruik en relatieproblemen.
- De Huiselijk Geweld en Kindermishandeling werkgroep³ werd in de eerste week na de lockdown op de hoogte gebracht van drie gevallen van huiselijk geweld. Twee gevallen zijn gemeld via de politie en de andere via Jeugdzorg en Gezinsvoogdij (JGCN). Bij twee van de gevallen waren kinderen als getuige betrokken; in het ene geval waren er twee kinderen bij betrokken en in het andere één kind. In het geval waar er twee kinderen bij betrokken waren, was het gezin al bekend bij JGCN. Gedurende de overige zes weken zijn geen aanvullende gevallen onder de aandacht van de werkgroep gebracht. Het kan niet met zekerheid worden gezegd dat andere kinderen tijdens de crisis een groter risico hebben gelopen op *kindermishandeling* en *blootstelling aan huiselijk/interpersoonlijk geweld*.
- Het is onduidelijk of kinderen tijdens de crisis een groter risico lopen op *seksuele uitbuiting*. Er is echter bezorgdheid dat inkomensverlies voor families een extra risico op kinderprostitutie met zich meebrengt.
- Kinderen lopen mogelijk risico op *verwondingen en andere gevaren*. Zo wonen bijvoorbeeld veel kinderen in overvolle woningen, waar verschillende generaties samenwonen, met daardoor beperkte mogelijkheid om sociale afstand toe te passen, wat het risico op besmetting vergroot.

² Zie relevante bronnen in de Situatiesanalyse 2019 Kinderen en Jongeren in Caribisch Nederland, 2019, hoofdstuk 3.1. https://www.unicef.nl/files/Sitan%20BES_NL%2010juni2020NED.pdf

Voor meer recente bronnen, zie Bijdragen van de Justitiële Partijen aan de Aanpak van Huiselijk Geweld in Caribisch Nederland. <http://www.raadrechtshandhaving.com/wp-content/uploads/2020/04/Eindrapport-huiselijk-rapport-CN.pdf>

³ In het Nederlands wordt er verwezen naar de projectgroep als 'Huiselijk Geweld en Kindermishandeling' (HGKM). De groep bestaat uit vertegenwoordigers van Mental Health Caribbean, Centrum voor Jeugd en Gezin, Jeugdzorg en Gezinsvoogdij, het Reclasseringsbureau, de politie, Refugio Tabitha (vrouwenopvangtehuis), de Voogdijraad.

- Mogelijk was er een gebrek aan toegang tot de diensten van de kinderbescherming, nadat de kantoren waren gesloten en de hulpverleners de opdracht kregen om thuis te werken.

Door het OLB en partners ondernomen acties op de risico's

De Directie Samenleving & Zorg van het OLB en andere partnerorganisaties, waaronder het Integrale Wijkaanpak van het OLB, Centrum Jeugd en Gezin, dagverblijven, Jeugdzorg en Gezinsvoogdij (JGCN), Mental Health Caribbean (MHC) en 'Voeding op School', hebben snel een werkgroep voor kwetsbare kinderen gemobiliseerd om een inventaris op te stellen van de meest kwetsbare kinderen en maatregelen te coördineren gebaseerd op hun behoeften. 400 families werden geïdentificeerd. De meerderheid van die 400 gezinnen werden al ondersteund door sociale of kinderbeschermingsdiensten, maar sommigen waren nieuwe gevallen. Het Integrale Wijkaanpak van het OLB heeft verschillende manieren overwogen om de kinderen te kunnen monitoren en de nodige ondersteuning te bieden. Gezien de omstandigheden door de crisis, was het een uitdaging om dit te doen. Er werd onmiddellijk besloten dat alle zorgorganisaties een actieve aanpak zouden volgen, zodat maatschappelijk werkers telefonisch contact zouden hebben met de kwetsbare gezinnen. 80 kinderen in de leeftijdsgroep van 0-17 jaar, inclusief kinderen met een handicap van wie de ouders mogelijk niet in staat waren om hen de nodige en adequate ondersteuning te bieden, werden als extra kwetsbaar beschouwd; hen werden uitzonderlijke dagopvang en buitenschoolse opvang aangeboden.⁴

De partners in de werkgroep richtten zich op het opstellen van een collectieve campagne, in plaats van het verspreiden van afzonderlijke informatie. De informatie bevatte ook telefonisch contactgegevens om mensen naar de juiste personen te verwijzen in het geval dat ze problemen hadden. In het begin lag de focus op het verstrekken van financiële hulp en voedseldistributie, maar later verschoof het naar bredere beschermingskwesaties. JGCN heeft een campagne gevoerd waarbij mensen worden aangemoedigd om te melden wanneer ze kinderen in onveilige situaties zien. Hoewel ze rapporten hebben ontvangen waaruit blijkt dat de boodschap van de campagne is gehoord, zouden mensen mogelijk meer contact hebben opgenomen als de berichten afkomstig waren van een laagdrempelige organisatie.

Crises hebben de neiging om zwakke elementen in een systeem bloot te leggen. Door gebrek aan leiderschap, coördinatie en communicatie kostte het wat tijd om informatie van verschillende organisaties op elkaar af te stemmen; het was onduidelijk wat van wie werd verwacht. Bovendien was er paniek, sommige organisaties besloten om vanuit huis te werken zonder een plan te bedenken over hoe ze toegang tot diensten voor kwetsbare groepen nog steeds zouden kunnen zeker stellen.

Aanbevelingen voor hiaten in de ondernomen acties

- Zorg ervoor dat er van tevoren een geïntegreerde inventaris van kwetsbare kinderen, hun families en hun beschermingsbehoeften wordt opgesteld en gemakkelijk beschikbaar is in het geval van een crisis/ramp. Zorg ervoor dat er leiderschap is om de inventaris te beheren en te coördineren tussen sociale en kinderbeschermingsorganisaties en dat er onder partners een breed begrip en consensus is over hoe ze toegang hebben tot de benodigde informatie met inachtneming van privacy protocollen.
- Ontwikkel kindvriendelijke informatie / communicatie berichten over COVID-19 (geschikt voor verschillende leeftijden en geslachten), met de bijbehorende risico's op gebied van kinderbescherming en de bijbehorende beschikbare diensten. Zorg ervoor dat deze berichten, vooral kwetsbare, kinderen en jongeren rechtstreeks bereiken. Verspreid de berichten zichtbaar in scholen. Zorg ervoor dat er een plan is om tijdens afstandsonderwijs deze berichten op een andere manier over te brengen naar kinderen, adolescenten en hun ouders.

⁴ *Opvang kinderen in onveilige situaties*, 24 april 2020, <https://bonaire.nu/2020/04/24/opvang-kinderen-in-onveilige-thuissituatie/>

- Stel afspraken en een werkwijze vast om te garanderen dat ook tijdens situaties waarin afstandsmaatregelen genomen zijn, kinderen die het risico lopen geweld te ervaren, nog steeds toegang hebben tot kindvriendelijke holistische zorgverlening.
 - Zorg ervoor dat er tijdens de crisissituaties geen onderbrekingen zijn in de sociale en kindbeschermingsdiensten; en dat kwetsbare kinderen en hun gezinnen voortdurend toegang hebben tot deze diensten.
 - Zorg ervoor dat scholen en jeugdbescherming ook in crisissituaties contact kunnen onderhouden met kwetsbare kinderen die in onveilige thuissituaties leven. Dit moet ook mogelijk zijn als er geen internet of mobiele apparaten beschikbaar zijn.
 - Zorg ervoor dat er ook voor kinderen opties beschikbaar zijn om kindermishandeling veilig te melden.
- Herzie of ontwikkel Standard Operating Procedures (SOP's) in samenwerking met de gezondheidssector en andere partners om de identificatie en verwijzing van risicokinderen te waarborgen. Zie de aanbevelingen in de Situatieanalyse 2019: zorg voor een alomvattend wetgevingskader op het gebied van huiselijk geweld en kindermishandeling, dat zal dienen om kinderen beter te beschermen, vooral tijdens crisissituaties.
- Betrek kinderen en jongeren bij het maken van verdere plannen op het gebied van kindbescherming tijdens crisissituaties.
- Zie ook: [COVID-19 response: Considerations for Children and Adults with Disabilities](#) en [Life in the Times of COVID-19: A Guide for Parents of Children with Disabilities](#).

2. SOCIALE UITSLUITING

Het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind, artikel 27: Ieder kind heeft het recht op toegang tot voorzieningen voor sociale zekerheid en op een toereikende levensstandaard.

De situatie voor de crisis

43 procent van de huishoudens op Bonaire had een lager inkomen dan het gemiddelde maandbudget dat nodig is voor de basiskosten (tot 90 procent van het referentiebudget). 33 procent had een inkomen van 75 procent of minder van het geschatte gemiddelde budget dat nodig is voor de basiskosten (de ondergrens van het referentiebudget).⁵ Er zijn momenteel geen specifieke gegevens beschikbaar over het aantal kinderen dat in armoede leeft. Ongeveer 25 procent van de 0-18-jarigen woont bij slechts een van hun ouders.⁶ 92 procent van de kinderen op Bonaire die in een eenoudergezin wonen, heeft een werkende ouder. Ter vergelijking: in het Europese deel van Nederland heeft 67 procent van de kinderen in eenoudergezinnen een werkende ouder. Ondanks hun arbeidsdeelname geven cijfers uit 2016 aan dat eenoudergezinnen in Caribisch Nederland een zeer laag gestandaardiseerd inkomen of koopkracht hebben.⁷ Focusgroepen en interviews tijdens de Situatianalyse 2019 benadrukten dat er een stigma lijkt te zijn rond de aanvraag van een sociale uitkering. De meeste geïnterviewden kiezen ervoor om verschillende part-time banen in de informele sector te nemen om rond te komen.⁸

Geïdentificeerde en mogelijke risico's voor kinderen tijdens de crisis

- *Kinderen die in armoede leven*, in huishoudens van gezinnen die het al moeilijk hadden, kunnen door de crisis worden geconfronteerd met grotere ontberingen.
- Kinderen zijn mogelijk *alleen thuis en zonder toezicht achtergelaten*, terwijl hun ouders aan het werk waren.
- Kinderen in kwetsbare gezinnen hebben mogelijk *onvoldoende toegang tot adequate voeding*. Vóór de coronacrisis stonden 700 kinderen ingeschreven voor het schoolontbijtprogramma. Eind mei kregen 833 het schoolontbijt. Deze stijging weerspiegelt de toename van het aantal mensen afhankelijk van voedselbonnen. Er wordt verwacht dat dit in juni en juli zal blijven toenemen, aangezien hotels en restaurants mogelijk personeel zullen gaan ontslaan.

Door het OLB en partners ondernomen acties op de risico's

De afdeling maatschappelijke ondersteuning hield zich bezig met de distributie van voedsel; vooral voor de meest kwetsbare gezinnen. Alle kinderen die zich voor het schoolontbijt hadden aangemeld, ontvingen hun pakketten; de maaltijden waren voldoende voor een week en werden thuisbezorgd. De grootste uitdaging was het koppelen van de inventaris van de 700 ingeschreven kinderen voor het schoolontbijt van Stichting 'Voeding op School' met de inventaris van reeds bij de maatschappelijke en kinderbeschermingsorganisaties ingeschreven families, om te voorkomen dat sommige families meerdere hulp en voedselpakketten zouden krijgen, terwijl anderen

⁵ Onderzoek naar het ijkpunt voor het sociaal minimum voor Caribisch Nederland, 2018, zie pg. 54 or 67. <https://www.regio-plan.nl/wp-content/uploads/data/file/2017/17128-Eindrapport-IJkpunt-sociaal-minimum-Caribisch-Nederland-Regioplan.pdf>

⁶ Jaarrapport Landelijke Jeugd Monitor 2018, zie pg. 118. <https://longreads.cbs.nl/jeugdmonitor-2018/>

⁷ Het gemiddelde besteedbare en gestandaardiseerde inkomen van verschillende huishoudens per eiland, 2016, CBS.

⁸ Zie: Situatianalyse 2019 Kinderen en Jongeren in Caribisch Nederland, 2019, hoofdstuk 3.2. https://www.unicef.nl/files/Sitan%20BES_NL%2010juni2020NED.pdf

er geen kregen. Crises hebben de neiging zwakke elementen in een systeem bloot te leggen. Door gebrek aan leiderschap, coördinatie en communicatie kostte het wat tijd om informatie van verschillende organisaties op elkaar af te stemmen; het was onduidelijk van wie wat werd verwacht.

Het Expertisecenter Onderwijs Zorg (EOZ) ondersteunde bij het opstellen van een inventaris van kinderen met een beperking. School maatschappelijk werkers bezochten de kinderen thuis, in plaats van op school en onderhielden contact met kinderen die al steun kregen.

Tijdens de crisis kwam er veel hulp beschikbaar voor de bevolking, zowel uit de publieke als private sector. Het aantal verzoeken om voedselbonnen is aanzienlijk toegenomen. Een zorg is dat juist wanneer de hulp stopt, mensen op dat moment andere exploitatiemiddelen overwegen om financiële middelen te verzekeren.

Wat de financiële gevolgen van een crisis zijn voor gezinnen met kinderen is nog niet helemaal duidelijk. De Openbare Lichamen hebben de toename van armoede onder de aandacht van de Nederlandse regering gebracht. De Nederlandse regering heeft financiële noodmaatregelen opgesteld om bedrijven te ondersteunen die door de crisis zijn getroffen.⁹ Tot eind dit jaar is ook een tijdelijke verlaging van de kosten voor water, elektriciteit en internet geregeld.¹⁰ En er zijn budgetten voor voedselpakketten¹¹ en educatieve apparaten¹² voor leerlingen beschikbaar gesteld.

Aanbevelingen voor hiaten in de ondernomen acties

- Stel een inventaris op en houd informatie bij van kwetsbare families en families die het risico lopen kwetsbaar te worden en sociale bijstand nodig hebben als gevolg van pandemieën of andere crisis-en rampsituaties. Coördineer deze inventarisatie tussen verschillende maatschappelijke organisaties en zorg voor duidelijk leiderschap.
- Maak kinderarmoede bestrijding een speerpunt van het overheidsbeleid in het aanpakken van de Coronacrisis. Krijg een beter begrip van kwetsbaarheden en ontberingen, en een proactief plan om mensen in nood gemakkelijk te ondersteunen. Zie aanbevelingen in de Situatianalyse:
 - voer een analyse van kinderarmoede uit om de kloof in de gegevens over kinderarmoedecijfers aan te vullen en om de (korte en langere termijn) impact van de crisis op kinderen in kwetsbare huishoudens beter te volgen.
 - voer een multi-dimensional poverty studie uit om basisinformatie over armoede en ontberingen te verzamelen, zodat alle noodzakelijke diensten gemakkelijk kunnen worden opgeschaald en worden gericht op kinderen en gezinnen in nood tijdens crises.
- Betrek kinderen en jongeren bij het ontwikkelen van maatregelen voor armoedebestrijding tijdens crisissituaties; zorg ervoor dat de informatie voor hen begrijpelijk is.
- Zie ook:
 - [Life in the Times of Covid 19: A Guide for Parents of Children with Disabilities](#)
 - [COVID-19 response: Considerations for Children and Adults with Disabilities](#)

⁹ <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/caribische-deel-van-het-koninkrijk/nieuws/2020/04/16/eerste-bedragen-noodregeling-caribisch-nederland-uitbetaald>

¹⁰ Kamerbrief extra maatregelen Caribisch Nederland in verband met COVID-19, 24 april 2020. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2020/04/24/kamerbrief-extra-maatregelen-caribisch-nederland-in-verband-met-covid-19>

¹¹ Ibid.

¹² Kamerbrief over Ondersteuning leerlingen bij onderwijs op afstand https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2020Z07949&did=2020D16981

3. ALTERNATIEF ZORG- EN JUSTITIESYSTEEM

Het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind, artikelen 20, 37 en 40: kinderen die niet bij hun eigen ouders kunnen wonen, hebben recht op extra bescherming. Als een kind in strijd met de wet handelt, moeten er speciale bepalingen zijn om de zaak te behandelen en is detentie alleen toegestaan in uitzonderlijke gevallen.

De situatie voor de crisis

Op Bonaire is woonzorg en pleegzorg beschikbaar. Wanneer er voor moeilijke gevallen kinderen moeten worden ondergebracht in voorzieningen met gespecialiseerde zorg, of, in het geval van kinderen die in strijd met de wet hebben gehandeld, een detentie voorziening, worden kinderen naar Curaçao of Europees Nederland gestuurd.

Geïdentificeerde en mogelijke risico's voor kinderen tijdens de crisis

- Het is onduidelijk of er op Bonaire momenteel kinderen in detentie zijn. De politie meldt een toename van diefstal, maar het is onduidelijk of het hier om jongeren gaat.
- Sommige kinderen in residentiële instellingen werden teruggeplaatst in hun normale thuisomgeving, zodat de woningen konden voldoen aan de afstandsbevelingen. De instellingen werden niet volledig gesloten, en kinderen die niet naar hun ouders/verzorgers konden terugkeren, konden in de instelling blijven. Ze bevorderden echter de tijdelijke terugkeer naar huis en hadden daardoor minder kinderen in de instellingen.

Door het OLB en partners ondernomen acties op de risico's

JGCN, maar ook MHC, het reclasseringsbureau, de Integrale Wijkaanpak en Maatschappelijke Ondersteuning teams van het OLB rapporteerden aan de Huiselijk Geweld en Kindermishandeling' (HGKM) groep dat er contact is onderhouden met de bovengenoemde families om het welzijn van de thuis geplaatste kinderen te controleren.

Aanbevelingen voor hiaten in de ondernomen acties

- Opschalen van preventieve diensten gericht op risicovolle en kwetsbare jongeren, vooral tijdens crisissituaties en lockdowns.
- Voorzie het personeel van de nodige informatie over kinderbescherming tijdens de Covid-19 pandemie. Zie ook:
 - Protection of Children During the COVID-19 Pandemic : Children and Alternative Care: Immediate Response Measures.
 - Technical Note: COVID-19 and Children Deprived of their Liberty
 - Social Service Workforce Safety and Wellness during the COVID-19 Response: Recommended Actions

4. MENTALE GEZONDHEID EN PSYCHOSOCIALE STRESS

Artikelen in het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind, over onderwijs, vrije tijd, informatie, participatie, gezondheid en een toereikende levensstandaard houden allemaal verband met de geestelijke gezondheid van kinderen en jongeren.

De situatie voor de crisiss

In de Gezondheidsstudie Caribisch Nederland 2017 antwoordde 18,5 procent van de kinderen van 12-17 jaar dat ze zich in de vier weken voorafgaand aan de enquête vaak erg nerveus voelden en 15,7 procent van de kinderen van 12-17 jaar antwoordde dat ze zich soms depressief en somber voelden. Daarentegen gaf 89,5 procent aan zich in de vier weken voorafgaand aan de enquête regelmatig tot constant gelukkig te voelen. Belangrijk is dat 92,3 procent van de kinderen van 12-17 jaar zegt dat er altijd iemand in hun omgeving is waar ze terecht kunnen met hun dagelijkse problemen. Deze gegevens waren niet beschikbaar voor jongere kinderen.

Door het OLB en partners ondernomen acties op de risico's

Het Centrum voor Jeugd en Gezin heeft op sociale media video's met tips voor ouders en kinderen van verschillende leeftijdsgroepen geplaatst. Het is onduidelijk hoeveel ouders op die manier zijn bereikt. Ze werkten ook aan een groter plan. Dit was een zorg.

MHC onderhield contact met hun klanten en constateerden geen toename of verslechtering van psychische aandoeningen, dus het was naar verluidt niet nodig om diensten op te schalen.

Aanbevelingen voor hiaten in de ondernomen acties

- Identificeer gender en leeftijd-geschikte strategieën om psychosociale steun te bieden aan kinderen, jongeren, ouders, leerkrachten en sociale diensten (inclusief alternatieve zorg) wanneer scholen open zijn.
- Zie ook:
 - [Interim Briefing Note - Addressing Mental Health and Psychosocial Aspects of COVID-19 Outbreak Version 1.5 \(also in Dutch\)](#)
 - [Social Service Workforce Safety and Wellbeing During the COVID-19 Response • Recommended Actions](#)

5. ONDERWIJS

Het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind, artikelen 28 & 29: onderwijs moet gericht zijn op een zo volledig mogelijke ontwikkeling van de persoonlijkheid, talenten en mentale en fysieke vermogens van het kind.

De situatie voor de crisis

Hoewel zowel de basisscholen als middelbare scholen op Bonaire de basiskwaliteit hebben gehaald, zoals vastgesteld door de Inspectie van het Onderwijs, wordt de kwaliteit van het onderwijs in Caribisch Nederland om verschillende redenen als kwetsbaar beschouwd. Daarnaast zijn er van de onderwijsinstellingen op de drie eilanden duidelijke signalen op het gebied van armoede onder kinderen en de daarmee samenhangende symptomen, zoals minder toezicht thuis, verslaving en huiselijk geweld, aspecten die ook op school merkbaar zijn.¹³ Het OLB signaleerde ontwikkelingskwesties bij kinderen en deze zorgen werden later versterkt door de nulmeting op het gebied van kinderopvang door ECORYS, waaruit bleek dat de meerderheid van de kinderen in Caribisch Nederland het risico loopt ontwikkelings-, en onderwijsachterstand op te lopen.¹⁴ Het Veiligheidsbeeld Caribisch Nederland 2018 meldde dat docenten vaak niet weten waar ze terecht kunnen met betrekking tot hun leerlingen met gedragsproblemen.¹⁵

Geïdentificeerde en mogelijke risico's voor kinderen tijdens de crisis

- Het reguliere onderwijs van kinderen werd tijdelijk onderbroken. *Onderwijs op afstand (online) is mogelijk niet van voldoende kwaliteit, aangezien docenten mogelijk niet voorbereid waren om les te geven in digitale leeromgevingen. Er was al een kloof in het onderwijs en deze crisis zou de kloof alleen maar groter kunnen maken, vooral voor kwetsbare kinderen.*
- *Het afstandsonderwijs voor kinderen wordt thuis mogelijk niet voldoende ondersteund.* Ouders zijn mogelijk niet toegerust om te helpen met schoolwerk. Mogelijk hebben kinderen moeten helpen om voor broers en zussen/familieleden te zorgen of om in het huishouden te werken, wat zou hebben kunnen leiden tot onvoldoende tijd voor thuisonderwijs.
- Zeer jonge kinderen (0-4) hebben mogelijk *onvoldoende zorg of vroege stimulatie gekregen*, wat tot nadelig effect op hun ontwikkeling kan leiden.
- Er is mogelijk een hoger risico op achterstand in onderwijs, ontwikkeling en gedrag voor *kinderen die speciaal onderwijs nodig hebben.*
- *Kinderbeschermingsrisico's zijn mogelijk onopgemerkt gebleven* door onderbrekingen in de anders normale beschermende schoolomgeving.
- Langere onderbreking van schoolresultaten bij het *voortijdig verlaten* van school door oudere kinderen. Dit is nog niet gemeld bij SGB, maar mogelijk wel bij FORMA.

¹³ Letter to Parliament on the Progress of Education in the Caribbean Netherlands, 10 July 2019. https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2019Z14910&did=2019D30591

¹⁴ Nulmeting kinderopvang Caribisch Nederland, 2019. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2019/06/28/nulmeting-kinderopvang-caribisch-nederland>

¹⁵ Veiligheidsbeeld BES 2018. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2019/02/12/tk-bijlage-veiligheidsbeeld-bes-2018>

Door het OLB en partners ondernomen acties op de risico's

Scholen zorgden voor onderwijs op afstand, sommige maakten de regelingen beter dan andere. Veel kinderen hadden geen toegang tot internet. Het OLB nam contact op met scholen over de behoefte aan elektronische apparaten. Veel scholen gaven ouders papierwerk, om te voorkomen dat kwetsbare gezinnen afhankelijk werden van elektronische apparaten of internet.

Scholen zijn aanbevolen om zich te heropenen met een focus op het reflecteren op ervaringen in plaats van de focus te leggen op academische prestaties en het inhalen van verloren tijd. Het is moeilijk gebleken om aan alle leerkrachten uit te leggen dat het cognitieve aspect niet het enige is voor kinderen. Alle autoriteiten moeten in deze periode het belang van sociaal-emotioneel leren, ontwikkeling en welzijn benadrukken. De afdeling Volksgezondheid van het OLB doet dit al.

Een zorg is dat scholen mogelijk te vroeg zijn gesloten en kinderen onnodig aan risico's zijn blootgesteld. Sommige ouders raakten in paniek en hielden hun kinderen thuis als voorzorgsmaatregel; misschien had dat een keuze moeten blijven, met verplichte onderwijs-versoepelingen.

Aanbevelingen voor hiaten in de ondernomen acties

- Maak gebruik van een standaard checklist zoals de 'Framework for Re-opening Schools' evenals de gerelateerde Safe Back to School: A Practitioner's Guide, Action Tracker en Logical Framework als richtlijnen en instrumenten in de verschillende fasen van het sluiten en heropenen van scholen. Geef bij het heropenen van scholen voldoende aandacht aan het sociaal-emotionele welzijn van kinderen en jongeren.
- Tijdens crises en schoolsluitingen moeten scholen nog steeds een centrale rol spelen bij het beoordelen van het welzijn van kinderen door middel van afstandsonderwijs en het signaleren van bezorgdheid aan sociale, beschermings-, en andere ondersteunende diensten. Moedig leerkrachten actief aan om regelmatig contact te onderhouden met kwetsbare leerlingen. Zie de aanpak die OCW heeft opgesteld: Brief regering: Stand van zaken onderwijs op afstand tijdens Corona crisis.
- Ontwikkel een apart programma om kwetsbare kinderen op afstand te voorzien van adequate ondersteuning tijdens een lockdown. Maak indien nodig uitzonderingen voor de meest kwetsbare kinderen, zodat ze in de klas persoonlijk les kunnen krijgen van hun leerkrachten. Zorg dit te doen op een manier die respect voor de waardigheid en privacy van de leerlingen waarborgt.
- Zorg ervoor dat vooral tijdens de sluiting van kinderdagverblijven dat (de meest kwetsbare) kinderen van 0-4 jaar de kwaliteitszorg en vroege stimulatie krijgen die ze nodig hebben om zich optimaal te ontwikkelen in een thuisomgeving. Zie aanbeveling van de Situatianalyse 2019: zorg voor een vroege stimulatie van kinderen in de thuisomgeving en moedig ouders aan om de benadering in de kinderopvang thuis over te nemen.
- Ondersteun de ontwikkeling en uitvoering van kindvriendelijke klacht-, en feedback-mechanismen in scholen en andere onderwijsinstellingen.
- Beperk obstakels die zouden voorkomen dat scholieren in hun laatste jaar van de middelbare school overgaan naar tertiair onderwijs. Zie aanbeveling van de Situatianalyse 2019: de begeleiding voor studenten die overstappen op tertiair onderwijs, de arbeidsmarkt opschalen en een volgsysteem voor afgestudeerden implementeren.
- Zorg ervoor dat leerkrachten over de vaardigheden beschikken die nodig zijn om afstands-onderwijs van goede kwaliteit te bieden. OCW heeft aangegeven dat scholen hebben gezegd hulp nodig te hebben bij de juiste implementatie van afstandsonderwijs.¹⁶

¹⁶ Zie brief aan het parlement, Maatregelen OCW in Caribisch deel van het Koninkrijk i.v.m. het coronavirus, 15 april 2020 https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2020Z06789&did=2020D14458

- Zorg ervoor dat leerkrachten en medewerkers van dagopvang en naschoolse opvang, beschikken over de nodige kennis en vaardigheden op het gebied van kindbescherming, kindveiligheid en veilige verwijzingspraktijken, met een genderfocus. Zorg ervoor dat deze professionals zijn opgeleid om tekenen van stress bij kinderen te herkennen, ook in de context van afstandsonderwijs, zodat ze die kinderen die hulp nodig hebben of specifieke kindbeschermingsbehoeften hebben, kunnen identificeren, ondersteunen en/of veilig kunnen doorverwijzen.

6. OVERIG

Aanbevelingen voor hiaten in de ondernomen acties

- Integreer in de lokale *crisismanagement draaiboeken/handboeken* een focus op kinderscherming in crisissituaties.
- *Inzicht in risico's, impact en noodzakelijk te ondernemen acties*: Verduidelijk de korte, middellange en lange termijn risico's voor kinderen gedurende en/of als gevolg van crisissituaties en identificeer de noodzakelijke effectieve acties; begrijp hoe groot de risico's zijn (bijv. op basis van het aantal kinderen, leeftijd- en gender, of impact) en welke ten ondernemen acties het beste zouden werken. Evalueer de effectiviteit van de COVID19 ondernomen acties in relatie tot de behoeften van de meest kwetsbare kinderen en hun families. Maak een overzicht van de 'geleerde lessen' en best practices en leer ook van de andere Nederlands Caribische eilanden.
- *Participatie*: Zorg ervoor dat kinderen, inclusief adolescenten, veilig en op bij hun leeftijd passende wijze kunnen deelnemen aan de planning, implementatie en evaluaties van crisissituaties, zodat hun mening ook in toekomstige crisissituaties kan worden overwogen en gehoord.
- *Kennis van risico's*: Train personeel in de gezondheidszorg, onderwijs, kinderopvang, inclusief alternatieve zorgverleners, en MHPSS personeel over COVID-19 gerelateerde kinderschermingsrisico's.
- *Preventie van verspreiding*: Werk samen om veilige, kindvriendelijke hygiënepromotie-activiteiten te bieden voor en tijdens uitbraken, waaronder de ontwikkeling van kindvriendelijke posters en infographics gericht op kinderen en jongeren, ouders/verzorgers en leerkrachten.

Andere aanbevolen referenties:

- [Technical Note: Protection of Children during the Coronavirus Pandemic V2 \(including annexes\)](#)
- [COVID-19 related Child Protection resources, for professionals working on safety for children \(UNICEF Netherlands website\)](#)

UNICEF Nederland
Bezuidenhoutseweg 74
2594 AW Den Haag

info@unicef.nl